

Η Μ Ε Ρ Ο Λ Ο Γ Ι Ο 2019

ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

«Η Δικαιοσύνη και η Δίκη κυνηγούν το έγκλημα, 1808 Pierre Paul Prudhon.»

Από το Εθιμοτυπικό Δίκαιο της Κρήτης:

Του Γεώργιου Σταματάκη του Γρηγορίου, δικαστικού υπαλλήλου

Ο Θεός και το Δίκαιο έχουν κοινή καταγωγή: Τον φόβο του θανάτου! Ο αγώνας για την αντιμετώπιση του μεγάλου αυτού φόβου, γέννησε τον Πολιτισμό. Και ένας μεγάλος πολιτισμός όπως ο δικός μας δεν θα μπορούσε να μην μετέχει σ' αυτή την αγωνία.

Η στενή σχέση θείου και δικαίου ξεκινά από τότε που έχουμε μνήμες. Στα αρχαία χρόνια ταυτίστηκαν απόλυτα στο πρόσωπο της Θέμιδος. Μια θεά, που συνεπικουρούμενη από δευτερεύουσες θεότητες όπως η Νέμεσις, η Δίκη, η Ειμαρμένη, φρόντιζαν για την δικαιοσύνη στον Απάνω και τον Κάτω Κόσμο.

Η Κρητική μυθολογία έχει μεγάλο μερίδιο στην θεϊκή αυτή σχέση. Σύμφωνα με μεταγενέστερες πηγές, ήδη από την εποχή που ονομάζουμε σήμερα «μινωική», ο βασιλιάς Μίνωας ανέβαινε στον Γιούχτα και παραλάμβανε τους νόμους από τα χέρια του ίδιου του Θεού. Με τους νόμους αυτούς διοικούσε και δίκασε τον λαό του. Δύο από του τρεις θεοποιημένους δικαστές του Κάτω Κόσμου ήταν κρητικοί: ο Μίνωας και ο Ραδάμνθς.

Η εισαγωγική αναφορά εδώ, αδικεί την Ελληνική και ειδικότερα τη Κρητική μυθολογία, που βρίθουν περιστατικών, όπου θεοί και ημίθεοι αναλαμβάνουν την απονομή και την διαφύλαξη της δικαιοσύνης. Το ύψιστο αυτό αγαθό, ως ένα από τα δύο συστατικά της θεϊκής υπόστασης του ανθρώπου, πήγαζε και εκπορευόταν

από το Θεό, ο οποίος ήταν και ο απόλυτος κάτοχος του.

Από την αρχαία εποχή μέχρι την εποχή μας κύλισε πολύ νερό στο αυλάκι. Πέρασαν πολλά μιλέθια, άλλαξαν κατακτητές, άλλαξαν νόμοι, άλλαξαν θρησκείες. Ένα μόνο δεν άλλαξε: Ο λαός. Πάντα ο ίδιος, δεχόταν κάθε αλλαγή και ανάλογα με την εποχή και το επίπεδο που αυτή του επέτρεπε, το προσάρμοζε στην ισχυρή προϋπάρχουσα πραγματικότητα.

Με την αλλαγή των αιώνων στο πριν και το μετά, ο Χριστός γίνεται ο Δίκαιος Κριτής, που θα έρθει να δικάζει «ζώντες τε και τεθνεώτες» κατά την ημέρα της Μεγάλης Κρίσεως.

Ο λαός όμως εδώ δεν ακολουθεί την γραμμή της κρατούσας εκκλησίας. Δεν έχει την υπομονή να περιμένει την Δευτέρα Παρουσία για να βρει το δίκιο του. Ο Χριστός επεμβαίνει και κατατροπώνει την αδικία. Ένας λαός, αεί αδικημένος από ημίτερους και ξένους, δεν έχει που αλλού να προσφύγει για το άδικο που βιώνει. Δεν έχει άλλη επιλογή, αφού η κοσμική απονομή της δικαιοσύνης γίνεται από τους ισχυρούς και τους κατακτητές, από την άρχουσα τάξη που τον εξουσιάζει και τον καταδυναστεύει. Αισθάνεται την αδικία και καταφεύγει στον Δίκαιο Κριτή, που συνεπικουρούμενος από τους Αγίους του, τιμωρεί τον καθένα κατά τα έργα του. Αλλά δεν είναι μόνο η επίγεια τιμωρία η οποία είναι εφήμερη. Η μεγάλη τιμωρία έρχεται μετά τον θάνατο και είναι αιώνια. Την θέση του Ερμή Ψυχοπομπού, αναλαμβάνει ο Μιχαήλ Αρχάγγελος. Η μορφή του, αποδίδεται πιστά όπως η μορφή της Θέμιδος στις ανάγλυφες και τις ολόγλυφες παραστάσεις της. Η ανάλαφρη κίνηση, το προτεταμένο πόδι, τα ανεμίζοντα ιμάτια που υποδηλώνουν την κάθοδο εξ ουρανού, αλλά κυρίως η ταλαντευόμενη ζυγαριά, είναι τα αρχαία δάνεια που κληρονόμησε ο Αρχάγγελος και με τα οποία εικονίζεται σε βημόθυρα και φορητές εικόνες αλλά κυρίως στις παραστάσεις του εσχατολογικού κύκλου των τοιχογραφημένων εκκλησιών μας.

Ο εσχατολογικός κύκλος καταλαμβάνει πάντα τον δυτικό τοίχο των εκατοντάδων μεσαιωνικών ναϊδρίων της Κρήτης. Στον δυτικό τοίχο υπάρχει και η πόρτα του ναού. Η Κρίση του Θεού είναι η τελευταία εικόνα που βλέπει ο εξερχόμενος από αυτόν. Είναι το δικαστήριο που τον περιμένει, γιαυτό πηγαίνει και πράττει το σωστό και το δίκαιο. Στην κορυφή της παράστασης ο ένθρονος Παντοκράτορας δεικνύει την μορφή του Ολυμπίου Διός, όπως ακριβώς τον βλέπουμε στις αρχαίες απεικονίσεις του με την ίδια στάση και με την ίδια κίνηση. Φορώντας τον αρχαιοελληνικό χιτώνα δεμένο και πτυχωμένο με τον ίδιο τρόπο. Κάτω από τον Παντοκράτορα ο Αρχάγγελος Μιχαήλ, ζυγίζει τα καλά και τα κακά έργα. Ανάλογα που θα γύρει η ζυγαριά πηγαίνει η ψυχή. Δεξιά οι καλοί και δίκαιοι, αριστερά οι κακοί και άδικοι. Οι καλοί χωρισμένοι σε χορούς, στέκουν στην είσοδο του Παραδείσου αναμένοντας την Δευτέρα Παρουσία για να εισέλθουν. Οι κακοί όμως δεν περιμένουν, εισέρχονται αμέσως στην κόλαση και τιμωρούνται. Στις επίσημες απεικονίσεις η κόλαση αποδίδεται πιο ακαδημαϊκά, με τον «Πύρινο Ποταμό», τον «Τριγμό των Οδόντων», τον «Σκώληξ τον Ακοίμητο», το «Πύρ το Εξώτερον». Στις λαϊκότερες όμως εκδοχές, που κυριαρχούν στην Κρητική ύπαιθρο, οι κολασμένοι έχουν όνομα. Και ποιοι είναι αυτοί; Πρώτος πρώτος ο «Πλούσιος» που σύμφωνα με την λαϊκή αντίληψη είναι εκ προοιμίου άδικος, ο «Κλέπτης», ο «Λήσταρχος», η «Ψεύστρα», ο «Φονέας», η «Καταλαλούσα», η «Παραφρουκάστρα», η «Μαχινάρεα», η «Ανυφαντού», ο «Μυλωνάς», η «Ταβερνάρα», ο «Παραυλακιστής», ο «Παραθεριστής», ο «Παρακαμπανιστής», ο «Βλάσφημος», ο «Επίορκος», η «Μάγισσα», ο «Ζουράρης», ο «Φαλσογράφος», ο «Πόρνος» η «Πόρνη», ο «Ράπτης», ο «Παρακαθιστής», η «Μαυλίστρα», ο «Κακός Ηγούμενος», «Η αποστρέφουσα τα νήπια», «Ο που δεν πάει προσφορά στην εκκλησία», «Ο μη τιμών τους γονείς αυτού», «Οι κοιμούνται την Αγίαν Κυριακή»... Αυτά ήταν τα αδικήματα που βασάνιζαν τους προγόνους μας και εκείνοι που τα διέπρατταν ήταν αιώνια καταδικασμένοι. Εικονίζονται γυμνοί μέσα σε φωτιές τυλιγμένοι με φίδια και τα πειστήρια του εγκλήματος να γίνονται το βασανιστήριο όργανο, αναλόγως με την πράξη τους. Για παράδειγμα ο Ζωοκλέπτης είναι φορτωμένος με τα κλεμμένα ζώα, ο Μυλωνάς που κλέβει στο ζύγι με την μυλόπετρα κρεμασμένη στο λαιμό του, ο Παυραυλακιστής που χαλά τα σύνορα, με το αλέτρι καρφωμένο στο κορμί του.

Η λαϊκή ευσέβεια είναι πανάρχαια και ανεξάρτητη. Διασώζει στοιχεία άσχετα εκ πρώτης τουλάχιστον αναγνώσεως, με το επίσημο τελετουργικό της εκκλησίας, όμως απόλυτα προσαρμοσμένα και καθαγιασμένα από την πάροδο των αιώνων και την πίστη των απλών ανθρώπων. Όσο πιο απομακρυσμένη και αποκομμένη είναι μια κοινωνία, τόσο πιο έντονα διασώζει και διατηρεί τις αρχαίες της μνήμες. Η

εκκλησία σιωπηλά αποδέχτηκε την λαϊκή ευσέβεια με τις αρχαίες καταβολές της. Για αιώνες συμπεριελάμβανε στο τελετουργικό της, πανάρχαιες τελετές, χωρίς να υπάρχει κανένα πρόβλημα. Τελετουργίες όπως τα Αναστενάρια, η Δεντρολατρεία, ο Περιοχοινισμός, η Πεσσολατρεία, τα Ιερά Ενύπνια, οι Άγιοι Δικαστές, συμπορεύτηκαν με την κρατούσα εκκλησία, χιλιετίες. Η αντίδραση δεν ήρθε από τους συντηρητικούς κύκλους, όπως θα ανέμενε κανείς. Αντίθετα, οι συντηρητικοί κύκλοι ήταν αυτοί που τα συντηρούσαν τόσους αιώνες. Η αντίδραση ήρθε από τους λεγόμενους «προοδευτικούς». Αν ανατρέξουμε σε παλαιά δημοσιεύματα θα διαπιστώσουμε ότι οι σπουδασμένοι της εποχής, που θεωρούσαν όλους τους άλλους καθυστερημένους, πνέουν μένεα εναντίον της εκκλησίας που αποδέχεται αυτές τις αναχρονιστικές και σκοταδιστικές αντιλήψεις. Και η εκκλησία στην προσπάθεια της να συμβαδίσει με την πρόοδο και να εκσυγχρονιστεί, πέφτει θύμα των εκάστοτε «προοδευτικών δυνάμεων», όπως και στην εποχή μας.

Πολλές φορές μάλιστα η ίδια η εκκλησία παρακάμπτοντας τους αυστηρούς κανόνες της και με τις δυνατότητες που της παρέχει το «δόγμα» της Θείας Οικονομίας προσαρμοζόταν στην λαϊκή ευσέβεια και στις συνήθειες του λαού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τα επιτίμια, που έχουν και αυτά αρχαία καταγωγή, απαντούνται στο Βυζάντιο, πολλαπλασιάζονται στο μεσαίωνα και παραποιούνται σε καρικατούρες κατά την σκοτεινή περίοδο της Τουρκοκρατίας, λόγω της φοβερής αγραμματοσύνης ποιμνίου και ποιμένων.

Οι αφορισμοί ή επιτίμια επί το επισημότερον, επαναλάμβαναν ένα στερεότυπο και παγιωμένο κείμενο: Αναφέρονται περιληπτικά στο αδίκημα και καταλήγουν: *«...τους τοιούτους άρπαγας και κλέπτας παιδεύσαι βουλόμενοι, έτι δε και τα τοιαύτα αθέμιτα, κάκιστα και παράνομα έργα της κλοπής όλως παρεμποδίσαι εθέλοντες, εν Αγίω Πνεύματι..... αποφαινόμεθα..... αφορισμένοι είπσαν παρά πατρός υιού και αγίου πνεύματος και κατηραμένοι και ασυχώρητοι και μετά θάνατο άλυτοι και τυμπανιάιοι, αι πέτραι και ο σίδηρος λυθήσονται αυτοί δε ουδαμώς. Κληρονομίσωσιν την λέπρα του Γιεζή, την αγχόνη του Ιούδα, τρέμοντες και στένονταις είπσαν επί της γης ως ο Καιν, η γης σχισθείσα καταπιέτω αυτούς ως τον Δαθάν και Αβηρών. Η οργή του Κυρίου είη επί τας κεφαλάς αυτών και προκοπήν Θεού μη είδοισαν. Έχοιεν δε μάλλον και τας αρά των τριακοσίων δέκα και οκτώ θεοφόρων πατέρων των εν Νικαία και πασών των Αγίων Συνόδων. Η μερίς αυτών μετά του προδότου Ιούδα και των Θεομάχων Ιουδαίων ασυχώρητοι και τω αιωνίω πυρί υπόδικοι και καταδεδικασμένοι»!*

Το ενδιαφέρον όμως και από λαογραφικής απόψεως, είναι ότι υπήρξαν συγκεκριμένοι Άγιοι οι οποίοι ελάμβαναν την θέση του δικαστή. Αυτοί τιμωρούσαν τους παραβάτες και σε αυτούς κατέφευγαν οι αδικημένοι ζητώντας την επέμβαση

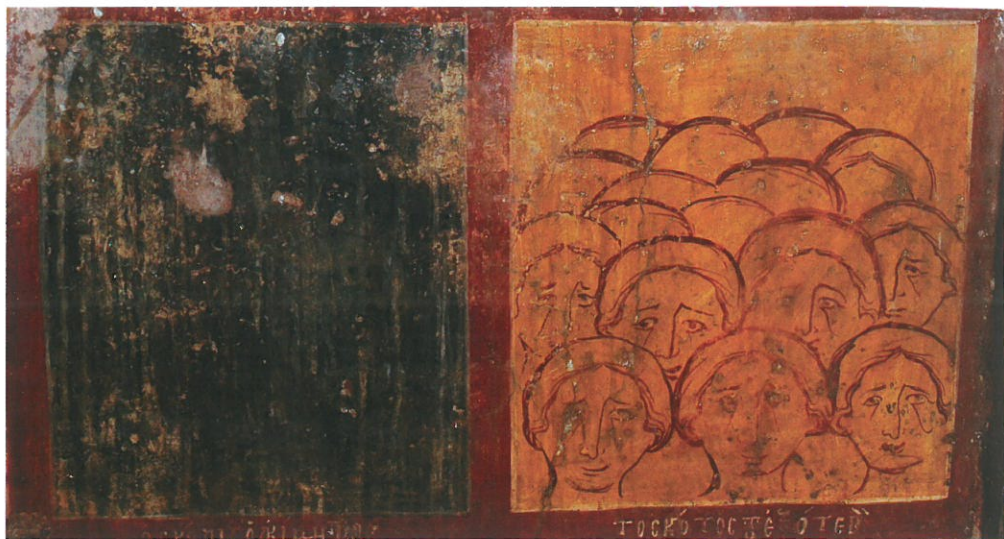
τους, αλλά και οι κατηγορούμενοι για να ξεκαθαριστούν.

Οι αντιλήψεις αυτές διασώζονται, κυρίως σε ορεινές και ως εκ της θέσης τους, κτηνοτροφικές κοινωνίες: Σφακιά, Ψηλορείτης Αστερούσια Λασιθί. Χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν υπήρξαν και σε πιο ομαλές και πεδινές περιοχές. Όμως οι μνήμες διατηρήθηκαν εντονότερα στις ορεινές περιοχές, καθώς αυτές δεν βίωσαν τις πολιτισμικές, πληθυσμιακές και θρησκευτικές ανακατατάξεις των πεδινών περιοχών, οι κάτοικοι τους δεν αλλαξοπίστησαν και δεν αντιπλάγησαν, οι πληροφορίες δεν έφταναν και οι εικόνες λόγω της αποκοπής τους ήταν πιο περιορισμένες, με αποτέλεσμα να διατηρούνται οι μνήμες αναλλοίωτες. Σε αυτές τις σχεδόν αρχέγονες κοινωνίες τα έθιμα διατηρήθηκαν εντονότερα. Και αφού ήταν ορεινές, το κύριο επάγγελμα ήταν η κτηνοτροφία και το μεγαλύτερο αδίκημα η ζωοκλοπή.

Διαχρονικά η ζωοκλοπή στην Κρήτη έχει μια αξιοθαύμαστη διαδρομή. Τα πρώτα σπέρματα της τα συναντούμε ήδη στους απροσδιόριστους χρόνους που διασώζει η μυθολογία. Σε όλες δε τις ιστορικές περιόδους η ζωοκλοπή είναι έντονη και ιδιαιτέρως στους χρόνους κατά τους οποίους οι Κρήτες ήταν υπόδουλοι στον ένα ή στον άλλο κατακτητή. Την περίοδο της Βενετοκρατίας, ξέσπασαν μεγάλες επαναστάσεις με αφορμή την ζωοκλοπή, ενώ την Τουρκοκρατία, που την διαδέχτηκε, αποτελούσε την μοναδική πράξη αντίστασης των κατακτημένων. Όλα αυτά οδήγησαν να θεωρείται πράξη λεβεντιάς, γενναιότητας, ηρωισμού και αντίστασης. Και πράγματι στους χρόνους που αναφέρεται η μυθολογία, οι θνητοί έκλεβαν τους Θεούς, στην κλασική εποχή οι εξαρτημένες πόλεις τις πόλεις κράτη που τις είχαν υποτάξει, στην Βενετοκρατία οι κρητάρχοντες τους φεουδάρχες και οι δουλοπάροικοι τους κρητάρχοντες, στην Τουρκοκρατία οι ραγιάδες τους αγάδες και στην περίοδο των επαναστάσεων οι αγωνιστές τους κατακτητές, δηλαδή οι Χριστιανοί τους Τούρκους. Η ζωοκλοπή είχε γίνει πλέον ίδιον του αγωνιστή, στον δε 19ο αιώνα ίδιον του Χριστιανού!

Όμως πυδόκισεν ο Θεός και έφυγαν οι κατακτητές, σταμάτησαν οι επαναστάσεις, αντιπλάγησαν οι μουσουλμάνοι, η ζωοκλοπή όμως δεν σταμάτησε. Τώρα πλέον οι Χριστιανοί έκλεβαν τους Χριστιανούς. Η δικαιολογία χάθηκε αλλά η πράξη παρέμεινε.

Επειδή όμως η ζωοκλοπή όλες τις εποχές έχει και θύματα, υπήρχαν και οι ανάλογες αντιδράσεις. Η αντιμετώπιση της όμως, λόγω του χαρακτήρα που είχε προσλάβει ήταν δύσκολη. Και εδώ αρχίζει ο ρόλος της πίστης, καθώς μπορεί οι Κρήτες κατά το γνωστό γνώμικό να είναι «*κακά θηρία γαστέραι αργαί*» αλλά υπάρχει και ο αντίλογος που τους θέλει «*αεί πιστότατους και θείον ζήλον έχοντες*». Οι ζωοκλέπτες όλες της εποχές υπήρξαν έντονα θεοσεβούμενοι! Έτσι προέκυψαν οι Άγιοι Δικαστές. Οι μόνοι Δικαστές που είχαν την δυνατότητα να καταφύγουν

τα θύματα αλλά και οι μόνοι που καταδέχονταν να τους δικάσουν οι ζωοκλέπτες, λόγω του χαρακτήρα που είχε προσλάβει, ως προαναφέρθηκε, η ζωοκλοπή

Οι χαρακτηριστικότεροι Άγιοι Δικαστές είναι ο Άγιος Γεώργιος και ο Άγιος Φανούριος. Όμως υπάρχουν και άλλοι όπως ο Μιχαήλ Αρχάγγελος, ο Άγιος Νικόλαος και η μοναδική δικαστίνα, η Παναγία. Η λαϊκή αντίληψη δεν μπορεί να κατανοήσει την άυλη υπόσταση του Αγίου. Αρχικά η εικόνα γίνεται η ύλη που τον προσδιορίζει αλλά και τον διαφοροποιεί. Διότι για παράδειγμα εικόνες του Αγίου Γεωργίου υπήρξαν και υπάρχουν αμέτρητες. Το ίδιο και ναοί. Όμως δεν ήταν όλοι οι Άγιοι Γεώργιοι Δικαστές. Ήταν συγκεκριμένοι και επακριβώς ορισμένοι. Όπως ο Άγιος Γεώργιος Δισκουρίου, ο Άγιος Γεώργιος Καπετανιανών, ο Άγιος Γεώργιος Ξερών Ξύλων, ο Άγιος Γεώργιος Σελνναρίου. Οι πιστοί που ήθελαν να λύσουν τις διαφορές τους, περπατούσαν ώρες ή και μέρες για να φτάσουν στον ειδικό Άγιο Γεώργιο και κατέφευγαν σε αυτόν παρόλο που στην διαδρομή τους υπήρχαν δεκάδες άλλοι ναοί του δημοφιλούς αυτού Αγίου, που τους προσπερνούσαν ως ακατάλληλους για να τους δικάσουν. Επειδή όμως κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας οι εικόνες σπάνιζαν όπως και κάθε άλλο φορητό αντικείμενο, ο Άγιος μετουσιώθηκε στο κτίσμα. Ο ναός αποτελούσε πλέον την υλική του υπόσταση. Μιλώντας οι προγόνοι μας για έναν Άγιο, δεν αναφέρονταν σε μια άυλη και αόριστη άγια μορφή, αλλά σε ένα υλικό και συγκεκριμένο κτίσμα.

Οι πιο γνωστές περιπτώσεις Αγίων Διακοτών για τους οποίους υπάρχουν και δημοσιεύματα, είναι οι παρακάτω: Άγιος Γεώργιος Δισκουρίου, Άγιος Φανούριος Βαλοαμονέρου, Μιχαήλ Αρχάγγελος Αράδαινας, Παναγία Οδηγήτρια Γωνιάς, Άγιος Γεώργιος Σελνάρη, Άγιος Νικόλαος Γέρου Λάκκου, Άγιος Γεώργιος Ξερών Ξύλων, Άγιοι Ανάργυροι Μέσα Λασιθίου, Άγιος Γεώργιος και Άγιος Ιωάννης

Καπετανιανών.... Οι χαρακτηριστικότερες όμως και πιο αρχέγονες περιπτώσεις είναι οι επόμενες:

Άγιος Φανούριος Βαλσαμονέρου: Πιστεύουν στην Πάνω Ρίζα της Μεσαράς, ότι ο Άγιος Φανούριος λύνει τις διαφορές μεταξύ των βοσκών, γιατί ήταν βοσκός και ο ίδιος και ας μην έχει αυτό, καμιά σχέση με το ούτως η άλλως αμφιλεγόμενο συναξάρι του. Στον εντυπωσιακό από κάθε άποψη, μοναστηριακό ναό του, στην περιοχή των Βοριζίων, καταφεύγουν οι βοσκοί του Ψηλορείτη αλλά και της απέναντι ρίζας, αιώνες τώρα και ξεκαθαρίζονται μπροστά στην εικόνα του. Όταν οι ρωτηχτάδες μάθουν την σκάρμη των κλεμμένων ζώων οδηγούν τον ύποπτο στον Άγιο Φανούριο Βαλσαμονέρου, τηρώντας ένα πανάρχαιο εθιμοτυπικό που επιβάλλει απόλυτη μυστικότητα, η οποία δίνει ακόμη μεγαλύτερο κύρος, σε αυτά που θα επακολουθήσουν. Ο ύποπτος, αν έχει κλέψει τα ζώα δεν τολμά καθόλου να φτάσει ενώπιον του Αγίου Φανουρίου. Ομολογεί την πράξη του, μόλις του προτείνουν τον όρκο. Αν όμως είναι αθώος πηγαίνει ευθαρσώς μπροστά στην εικόνα ακουμπά το δεξί του χέρι και ξεκαθαρίζεται μια για πάντα. Κανείς δεν μπορεί πλέον να τον κακοφοράται ακόμη και αν έχει κλέψει τα ζώα γιατί μετά από αυτό αναλαμβάνει ο ίδιος ο Άγιος να τον καταστήσει. Αναφέρουν οι κάτοικοι της περιοχής και είναι επαρκώς δημοσιευμένες περιπτώσεις, από τις ελάχιστες εκείνες, που ο ύποπτος για την ζωοκλοπή πήρε ψεύτικο όρκο και είχε τραγικές συνέπειες όπως για παράδειγμα ο ίδιος βρέθηκε κρεμασμένος και τα πρόβατα του ψοφισμένα. Ο Άγιος Φανούριος είναι αυστηρός δικαστής και γι' αυτό τιμωρεί αμείλικτα όσους τολμήσουν και ορκιστούν ψεύτικα. Όμως τιμωρεί και εκείνους που αμφισβητούν την κρίση του. Αν δηλαδή μετά τον όρκο, εκείνος που έχει χάσει τα ζώα του εξακολουθεί να υποπεύεται και να μάχεται τον ζωοκλέπτη.

Άγιος Γεώργιος Δισκουρίου: Στην Μονή Δισκουρίου, ο πάτρωνας της Άγιος Γεώργιος, αποτελεί τον μεγάλο δικαστή, του πάντοτε πληθωρικού Μυλοποτάμου. Η Μονή αυτή, όπως υποστηρίζουν όσοι καταπιάστηκαν με την ετυμολογία του ονόματος της, αποτελεί την συνέχεια ενός Ιερού των Διοσκούρων, των θεοποιημένων υιών του Κρηταγενοῦς Δία, που ως Ιδαίος λατρευόταν κυρίαρχα στο Ψηλορείτη και στο ομώνυμο Άντρο του, που ανήκαν στην ίδια δικαιοδοσία την εποχή εκείνη. Στον Άγιο Γεώργιο του Δισκουρίου οδηγούνταν οι ζωοκλέπτες και ενώπιον της εικόνας του, έδιναν τον παρακάτω όρκο, χωρίς ούτε οι ίδιοι να γνωρίζουν τι σημαίνει: «Νη το Ζα και φάσκω σου το...». Μ' αυτά τα λόγια ξεκινά ο όρκος που στην πραγματικότητα σημαίνει «Μα τον Δία σου λέω...» Δηλαδή οι κτηνοτρόφοι και οι ζωοκλέπτες της περιοχής ορκίζονταν πάνω στην εικόνα του

Αγίου Γεωργίου, επικαλούμενοι το όνομα του Δία. Ο πανάρχαιος αυτός όρκος, πέρα του ότι αποτελεί τη σημαντικότερη πράξη ποιμενικού εθιμοτυπικού δικαίου της Κρήτης, αποτελεί ταυτόχρονα και την αυθεντικότερη επιβίωση ενός πανάρχαιου τελετουργικού. Πρόκειται για βιωματική πράξη και όχι για φολκλορική αναβίωση κάποιας συνήθειας, καθώς οι συμμετέχοντες σε αυτήν δεν γνώριζαν τι σήμαιναν τα λόγια που εκστόμιζαν και ούτε τους ενδιέφερε να μάθουν. Τα λόγια αυτά που τα άκουγαν και τα επαναλάμβαναν χιλιάδες χρόνια είχαν γίνει τόσο δικά τους πλέον που δεν χρειάζονταν εξήγηση. Ήταν αυτονόητα όπως και η ίδια η ζωή. Αρκούσαν από μόνα τους και είχαν όλο το βάρος των αιώνων που κουβαλούσαν. Ο όρκος δεν σήκωνε αμφισβήτηση και κανείς δεν μπορούσε να τον πάρει αβίαστα καθώς ο ίδιος ο Άγιος αναλάμβανε τα περαιτέρω. Ο όρκος του Δισκουρίου έχει καταγραφεί σε διάφορες παραλλαγές. Η επικρατέστερη εκδοχή του είναι: «Νη Ζα φάσκω σου και κάτεχε το πως δεν ίφταιξα στο πράμα σου, έργο μου γη βουλή μου»! Πόσους αιώνες συμπυκνώνουν αυτές οι λίγες λέξεις και πόσο συνέχουν ένα λαό που έμεινε ίδιος και αμετακίνητος λατρεύοντας επάξια και ισάξια τους θεούς του, ακόμη και όταν αυτοί άλλαξαν ονόματα!

Αϊστράτηγος Αράδαινας: Στην Αράδαινα με την πανάρχαια και ιδιαίτερη ιστορία της βρίσκεται ο Δικαστής των Σφακίων, θronιασμένος στον ιστορικό ναό του, που αποτελεί τον διάδοχο σπουδαίων λατρευτικών χώρων που προϋπήρξαν στην ίδια θέση και των οποίων τα υπολείμματα ενσωματώνει. Πρόκειται για τον ψυχοπομπό Μιχαήλ Αρχάγγελο που εδώ ονομάζεται Αϊστράτηγος και θεωρείται «ο θεματοφύλακας των αξιών της ποιμενικής ζωής, και αποτελούσε το στήριγμα του ζωοκλέπτη και την καταφυγή του, αλλά και τον τρομερό του διώκτη», Διότι μπορεί να συγχωρέσει την ζωοκλοπή αλλά δεν συγχωρεί το ψέμα. Είναι ο Άγιος όπως χαρακτηριστικά λένε, για «τα αντρίκια πράματα»! Όπως και στις υπόλοιπες περιπτώσεις έτσι και σε αυτήν εδώ, όποιος έχανε τα ζώα του δεν πήγαινε ούτε στην αστυνομία ούτε στο δικαστήριο. Συγκέντρωνε με απόλυτη μυστικότητα τις απαιτούμενες πληροφορίες και στο τέλος καλούσε εκείνον στον οποίο έπεφταν οι περισσότερες υποψίες, να ξεκαθαριστεί. Πήγαιναν στην Αράδαινα και ο ύποπτος ακουμπούσε το χέρι του πάνω στην εικόνα και έλεγε τον παρακάτω όρκο που είχε σχέση και με την άλλη ιδιότητα του Αρχαγγέλου: «Ως ξεχωρίζει η χέρα μου από την εικόνα του Αγίου, εισά να ξεχωρίσει η ψυχή μου από το κορμί μου και από το Θεό. Να μην έχω να κάμω με το Θεό, παρά ώρα θανάτου μου να περνά το τάγμα τω διαόλω να πάρει τη ψυχή μου, ανέ γνωρίζω ή κατέω, έργω ή βουλή, για τα ωζά σου». Ύστερα τραβούσε το χέρι του για να δει και ο ίδιος αν ξεχωρίσει από την εικόνα. Μετά από αυτό ο βοσκός ξεκαθαρίζονταν για πάντα γιατί κανείς

που ήταν πραγματικά ένοχος δεν τολμούσε να δώσει αυτό τον φοβερό όρκο στον ψυχοβόαλη άγιο.

Άγιος Νικόλαος Γέρου Λάκκου: Τα Κεραμειά είναι μια ορεινή και ως εκ τούτου ηρωική και κτηνοτροφική περιοχή. Βρίσκεται στα Χανιά και συμπεριλαμβάνει πολλούς μικρούς ή μεγαλύτερους οικισμούς. Ένας από τους πιο μεγάλους είναι ο Γέρος Λάκκος. Σε μικρή απόσταση έξω από τον Γέρο Λάκκο βρίσκεται η εκκλησία του Αγίου Νικολάου με καταγωγή τουλάχιστον βενετοϊανική. Μάλιστα ο Άγιος έχει την επωνυμία «Δικαστής» και έτσι τον γνωρίζουν οι ντόπιοι. Στον Άγιο Νικόλαο λοιπόν τον Δικαστή, συνήθιζαν να λύνουν τις διαφορές τους οι κάτοικοι των Κεραμειών. Η συνήθεια αυτή ξεκινά όπως λέγεται την περίοδο της Τουρκοκρατίας, όταν οι Χριστιανοί δεν είχαν την δυνατότητα πρόσβασης στα δικαστήρια ή δεν εμπιστευόταν τους πάντοτε φιλοχρήματος κατακτητές. Οι διαφορές για τις οποίες κατέφευγαν εδώ ήταν αγροτικής φύσεως αλλά κυρίως κτηνοτροφικές. Μάλιστα και κατ' εξαίρεση, στην περίπτωση αυτή η διαδικασία του ξεκαθαρίσματος δεν γινόταν μυστικά αλλά δημόσια. Ο ναός του Αγίου Νικολάου χρησίμευε ως δικαστική αίθουσα όπου μαζεύονταν οι εμπλεκόμενοι και ενώπιον όλου του κόσμου ξεκαθαρίζονταν όχι μόνο ορκιζόμενοι στην εικόνα του Αγίου αλλά και με την συμβολή του ακροατηρίου. Το Δικαστήριο αυτό ήταν τόσο επιτυχημένο που έγινε γνωστό και έξω από τα Κεραμειά με αποτέλεσμα να καταφεύγουν σε αυτό και από άλλα μέρη των Χανιών για να λύσουν τις διαφορές τους. Ενώ είχε παρακμάσει αυτή η διαδικασία τα τελευταία χρόνια άρχισε πάλι να γίνεται γνωστή με την ανακαίνιση και προβολή του Αγίου Νικολάου του Δικαστή.

Διότι δεν πρόκειται για διαδικασίες που ανήκουν στο παρελθόν. Οι ανάγκες,

οι φόβοι οι αγωνίες και οι συνθήκες, του λαού που τα γέννησε και τα συντήρησε, είναι μέχρι και σήμερα ίδιες, επειδή ο λαός είναι ίδιος. Δεν είναι τυχαίο ότι μόλις πριν τρία χρόνια κτίστηκε στα Αστερούσια ένας νέος ναός αφιερωμένος στον Άγιο Φανούριο, με μόνο σκοπό, να πηγαίνουν εκεί οι ζωοκλέφτες και να ξεκαθαρίζονται.

Όμως η σχέση ήταν αμφίδρομη. Δεν τιμωρούσε μόνο ο Άγιος. Τον Άγιο τον τιμωρούσαν και οι πιστοί. Άλλες φορές εκ των υστέρων ή τον εκβίαζαν εκ των προτέρων για να επέμβει και να επιβάλλει δικαιοσύνη. Είναι γνωστές και καταγεγραμμένες περιπτώσεις που για να αναγκάσουν τον Άγιο να επέμβει του γύριζαν ανάποδα την εικόνα, άλλες φορές με το κεφάλι κάτω και άλλες φορές με το πρόσωπο στραμμένο στον τοίχο. Σε αυτή την θέση τον είχαν έως ότου φανερώσει τους δράστες. Και ο τιμωρημένος Άγιος επενέβαινε και φάνερωνε τον δράστη με τρόπο θαυμαστό όπως στην περίπτωση εκείνου που είχε κλέψει του τράγους της Μονής Γωνιάς Οδηγητριάς, και άρχισε κατά την ώρα που διάβαζε ο παπάς το Ιερό Ευαγγέλιο, να φωνάζει όπως ο τράγος, ή την περίπτωση του Αγίου Ιωάννου Καπετανιανών, που ο μοναχός τιμώρησε τον Άγιο απαιτώντας να του φέρει μπροστά του εκείνον που έτρωγε το μέλι από τις κυψέλες της Μονής. Το ίδιο βράδυ ένας άρκαλος πήγε και γρατζουνούσε την πόρτα του κελιού του, όπως λένε οι σχετικές διηγήσεις. Διηγήσεις που φανερώνουν την στενή και ιδιαίτερη σχέση των ανθρώπων με τον Θεό και τους Αγίους του. Μια σχέση που συναντούμαι, με την ίδια μορφή στα Ομηρικά έπη, να διέπει την ζωή βροτών και αθανάτων.

Όταν δεν μπορούμε να κατανοήσουμε την συμπεριφορά μιας κοινωνίας δεν σημαίνει ότι αυτή είναι ανόητη, όπως πίστευαν οι «διανοούμενοι» αλλοτινών καιρών. Είναι μια συμπεριφορά που συμπυκνώνει μηνύες αιώνων, αναπόφευκτα αλλοιωμένων και δυσνόητων, αλλά πέρα για πέρα αληθινών. Το «*Νη το Ζα και φάσκω σου το*», της προαναφερθείσας επίκλησης, που ουδείς απ' όσους το εκφωνούσαν γνώριζε τι σημαίνει, και που παρόλα αυτά του επέτρεπαν να καθορίζει την ζωή τους, είναι το βαρύ μαρμάρينو ετούτο κεφάλι, με το οποίο ξυπνήσαμε στα χέρια μας, το οποίο εξαντλεί τους αγκώνες μας και δεν ξέρουμε που να το ακουμπήσουμε.

Μέμνησο λουτρών οis ενοσφίσθης